

УДК 021.1(06)

Микола Зніщенко,
генеральний директор Київської обласної бібліотеки для дітей,
заслужений працівник культури України, кандидат історичних наук

Крим-2011: нова стратегія розвитку бібліотек до 2021 року

З 4 по 12 червня у Судаку (АР Крим) відбулася щорічна, 18-та за рахунком, Міжнародна конференція "Крим-2011". Якщо бути точнішим, то в 2011 році для Судака це була 15-та, ювілейна конференція, з організацією та проведенням якої її оргкомітет, очолюваний генеральним директором російської ДПНТБ, доктором технічних наук, професором Я. Шрайбергом, успішно справився.

Як і всі інші учасники конференції, представники з бібліотечної Київської області, зокрема генеральний директор Київської обласної бібліотеки для дітей М. Зніщенко, заступник директора з наукової роботи Л. Соляник, з великим бажанням слухали щорічну доповідь під назвою "Електронна інформація, бібліотеки та суспільство: що нам чекати від нового десятиліття інформаційного віку".

Майже тридцять років я з великим задоволенням ознайомлююсь з працями Я. Шрайберга і щоразу відкриваю для себе багато прийнятого, вартого уваги і, що важливо, дуже правильного і справедливого. Цьогорічна доповідь на конференції засвідчила, що Яків Леонідович досконало поінформований щодо бібліотечних проблем. Він уміє вивчати стан речей бібліотечної галузі, аналізувати зміни, що мають місце в бібліотечних процесах, і з притаманною тільки йому влучністю виносити вирок бібліотечному сьогоденню як соціальному, культурному та освітньому явищу не лише в країнах СНД, а й в інших. Доповідь Якова Леонідовича, визнана постійними учасниками конференції її ключовим моментом — це своєрідне узагальнення та підбиття підсумків бібліотечно-інформаційного року, що минув від попереднього форуму. Сьогодні через Інтернет можна ознайомитися з усіма новими доповідями Я. Шрайберга за останні п'ять років, зокрема такими: "Перше десятиріччя інформаційного суспільства: вплив інформаційно-електронного середовища на роль і позицію бібліотек у суспільстві, що розвивається" (2010); "Бібліотеки в електронному середовищі і виклики сучасного суспільства" (2009); "Бібліотеки в умовах правової та технологічної еволюції процесів суспільного розвитку" (2008); "Роль бібліотек у забезпеченні доступу до інформації та знань в інформаційному столітті" (2007). Навіть проаналізувавши назви зазначених доповідей знаного на теренах країн СНД фахівця бібліотечної справи, можна побачити, як у деяких назвах бібліотечних заходів, що відбулися в Україні останніми роками, багато чого скопійовано з того, що запропонував у доповідях Я. Шрайберг. Як на мене, то особисто я нічого дивного в цьому не вбачаю, бо сьогодні в бібліотечній Україні небагато людей, керівників обласних та наукових бібліотек вищих навчальних закладів, які мають науковий ступінь. Звідси і виникають всі проблеми, що зустрічаються в бібліотечній Україні, оскільки наукових кадрів-практиків бібліотечної справи обмаль. Тому-то й набувають особливої актуальності напрацювання російсь-

кого науковця і практика Я. Шрайберга, за ініціативою якого при ДПНТБ Росії створена кафедра Московського державного університету культури і мистецтв (МДУКіМ) з підготовки спеціалістів з бібліотечно-інформаційних технологій. Навчання студентів на виробничій базі ДПНТБ, де викладає і керує всіма виробничими і навчальними процесами сам її керівник, дає змогу випускати висококласних фахівців. Цей досвід варто запозичити й бібліотечній Україні.

На засіданні секції дитячих бібліотек, яку успішно провела А. Бардашевська, директор Херсонської обласної бібліотеки для дітей, заслужений працівник культури України, виникла дискусія щодо названих форм роботи в бібліотеках для дітей. Виявляється, майже 15 років тому і в Росії, і в Україні з'явилася нова генерація бібліотечних фахівців, так звані бібліотекарі капіталістичної праці¹. А суть ось у чому. Замість того, щоб вивчати і знати зміст літературних творів, бібліотечного фонду, індивідуальних форм роботи з читачами молодшого та середнього віку, бібліотекарі закликають читачів до своїх установ за допомогою "нововведень".

Висновок — у Росії та в Україні з'явилися бібліотекарі-новатори, "ударники капіталістичної праці", які у відведений для роботи час (вісім годин) встигають "видати" такі шалені досягнення в індивідуальній роботі з читачами та проведенні різного роду "заходів вжитку" в публічних місцях. Наприклад, коли на засіданні дитячої секції представник Центральної міської дитячої бібліотеки ім. А. П. Гайдара м. Москви доповідала про такі успіхи, присутні засумнівались у нормативній відповідальності діяльності цієї бібліотеки, не розділили "оптимізму" російської колеги генеральний директор Липецької губернської бібліотеки для юнацтва Н. Циганкова, професор МДУКіМ Д. Степанов, заступник директора Київської обласної бібліотеки для дітей, заслужений працівник культури України Л. Соляник та інші.

Що цікаво, які б політичні партії не прийшли до влади, їхні представники, особливо не розуміючись на бібліотечній справі, вимагають від сільських, районних, міських, обласних бібліотек "видовиськ". Окремі вітчизняні бібліотеки підтримують ці сумнівні ініціативи... Завжди з великою повагою ставлюсь до досвіду роботи миколаївських колег, мені імпонує їхній підхід до вирішення бібліотечних проблем із залученням до своїх установ читачів у місті корабелів. Неодноразово пересвідчився, як вони вдумливо працюють з усіма віковими категоріями читачів у міській та обласній бібліотеках для дітей, очолюваних Н. Семілет та Т. Жайворонком.

Але деякі з організованих цими книгозбірнями акцій, як на мене, викликають подив, зокрема "вуличні" акції "Бібліотека виходить на вулицю", "Бібліотека під відкритим небом", "Бібліотека поза стінами бібліотеки", "Бібліодесант".

¹ Автор вислову, з яким погодились учасники дискусії, М. Зніщенко.

Викликає тривогу те, що досвід миколаївців знаходить своїх прихильників, а також виникає запитання до бібліотекарів славного міста корабелів: "Вам що, тісно в стінах бібліотек, в яких Ви працюєте?"². Звичайно, миколаївці вдаються до них не від гарного життя. Для вітчизняних книгозбірень, зокрема дитячих та юнацьких, настали далеко не найкращі часи. Так, приміщення Полтавської обласної бібліотеки для дітей перепродали декілька разів. І подібна практика не рідкість.

Усім запам'яталося привітання Є. Кузьміна, голови Міжурядової Ради Програми ЮНЕСКО "Інформація для всіх". Так-от, вийшов він на сцену із надувною кулькою УБА (УБА — Українська бібліотечна асоціація, один із співорганізаторів конференції), які роздавалися в залі до початку конференції. Як кажуть, "дорога ложка до обіду". Ця громадська організація засвітилася в Судаку і потрапила в десятку точно. Бо ніхто з інших делегацій-учасників не спромігся так гучно рекламуватися, що і робить плюс УБА. До речі, з такою самою надувною кулькою вийшов на привітання і президент Бібліотечної асоціації США, отже всі наявні можливості реклами Української бібліотечної асоціації її керівниками І. Шевченко та В. Пашковою були стовідсотково використані. Мінімум вкладень на кульки, проте максимум прибутку морального. Не беруся судити, добре це чи погано.

Особливу увагою делегатів конференції "Крим-2011" відзначені заходи, у ході яких найяскравіше і найповніше розкрита її політематична програма, зокрема Форум ІФЛА (з участю президента Еллен Теймс), на якому обговорювались питання довідкового обслуговування, інформаційної культури та інформаційної грамотності, відкритого доступу до знань, спеціальні програми Української та Російської бібліотечних асоціацій; спеціальна програма проблемно-тематичного спрямування "Авіація і космос — 50-річчю першого польоту в космос Юрія Гагаріна присвячується" (серед її ведучих був О. Скрипочка, льотчик-космонавт, Герой Росії); спеціальні заходи з нагоди 25-річчя Чорнобильської катастрофи; дискусійна "дуель" "Бібліотека — видавництво: партнерство чи протистояння в цифрову епоху авторів, читачів, бібліотекарів, видавців та агрегаторів електронної інформації"; вебінар "Сучасне інформаційне середовище бібліотек, що працюють з дітьми"; інтелектуально-дискусійна дуель "До бар'єру" (тема — "Чи є в бібліотек майбутнє в цифрову епоху?"); засідання дискусійної групи "Блоги бібліотек і бібліотекарів: сучасний стан і перспективи розвитку"; інтелектуальна гра "Що? Де? Коли?" у бібліотечно-видавничому, книжковому та видавничому просторі".

У рамках форуму відбулися Грециковські читання "Срібний вік у Криму: погляд із XXI сторіччя" та конкурс відеофільмів "Все про бібліотеки, в бібліотеках і для бібліотек". Частиною програми конференції стала традиційна виставка "Бібліотечні системи, інформаційна та видавнича продукція", в якій взяли участь 40 провідних бібліотек, фірм та інших організацій. Загалом, до програми конференції увійшло 100 різноманітних заходів, у тому числі й тих, що пройшли у рамках 15 постійних секцій, а в самому форумі взяли участь понад 1100 делегатів із 28 країн.

Цікавим на конференції був виступ ректора Московського державного університету культури і мистецтв, доктора філософських наук, професора Р. Абдулатіпова, який звернув увагу на те, що нові технології та Інтернет, які стали невід'ємною частиною бібліотечної справи, не мають бути

агресивними до книги, а тільки доповнювати саму суть наявності книги, бібліотеки ж не потрібно перетворювати на клубний заклад. Ці думки Р. Абдулатіпова знайшли підтримку у поважній аудиторії. Заслужують на увагу й виступи представників ПАР та інших країн світу.

Ще одне цікаве спостереження: більшість іноземних учасників конференції у свій час закінчили Університет дружби народів імені Патріса Лумумби (з 1992 р. — Російський університет дружби народів). А от випускників-іноземців колишнього Київського інституту ім. О. Корнійчука я не зустрів, хоча бібліотечний факультет цього вищого навчального закладу у 80-ті роки минулого століття закінчили дуже багато іноземців.

До речі, Р. Абдулатіпов озвучив на конференції досягнуту угоду про творчу діяльність із Київським національним університетом культури і мистецтва (ректор — М. Поплавський, народний артист України, доктор, професор), де передбачені спільні студентські та викладацькі акції, обміни делегаціями, концертами тощо.

Працюючи над цією статтею, я поставив собі завданням відійти від висвітлення того, що писалося раніше про Судаку, обмежившись лише висвітленням найважливіших питань, які розглядалися на цьогорічній конференції, та винести на розгляд бібліотечної громади країн СНД болючі питання для всіх рядових бібліотек — від обласної до сільської — про які багато говорили учасники конференції в кулуарах. В Україні це:

1. Велика диспропорція в оплаті праці бібліотекарів у бібліотеках національних, обласних, міських, районних, сільських. Цікавим є той факт, що в Росії відсутні бібліотеки і вищі навчальні заклади, які мають статус "національний", і диспропорція в оплаті праці співробітників провідних і регіональних бібліотек РФ.

За змістом роботи, за професійним фактом багато сільських бібліотекарів нічим не поступаються колегам із "національної" бібліотеки. Я маю право це стверджувати, бо багато років очолював комісії на державних іспитах КНУКіМ і від творчого порівняння відповідей заочників із районів і областей залишався задоволенішим, ніж від відповідей студентів-заочників із "національних" бібліотек. До речі, про існуючий нонсенс: посадовий оклад провідного фахівця "націоналки" вищий у півтора-два рази, ніж у директора ОУНБ, ОБД, ОБЮ. Бібліотекаря з району, села можна призначити у будь-який відділ "націоналки", а його колегу з "національної" тільки на одну якусь бібліотечну операцію. До універсалізму останнім далеко...

2. Кількісні показники з оплати праці (кількість книговидач та читачів), що введені ще за радянських часів, й сьогодні "вічно молоді". Цікаво, що в Росії про цей факт ніхто мови не веде.

3. У РФ очікується бібліотечна реформа, бібліотеки будуть поділені на "казенні", "бюджетні", "приватні". Про "національні" там не йдеться. Проте декому з "національних" бібліотек України буде що "здряпати" з російських програм, щоб пристосувати до української бібліотечної дійсності...

Загалом дивуюсь, коли читаю російські документи, а потім те саме українською мовою озвучують, видаючи за своє, "наші" автори так званих проектів.

Надійшла в редакцію 4 липня 2011 року

² Всі ці новини бібліотечного життя на Миколаївщині я вивчив на шпальтах поважного часопису "БібліоАс" від 14 травня 2011 року.